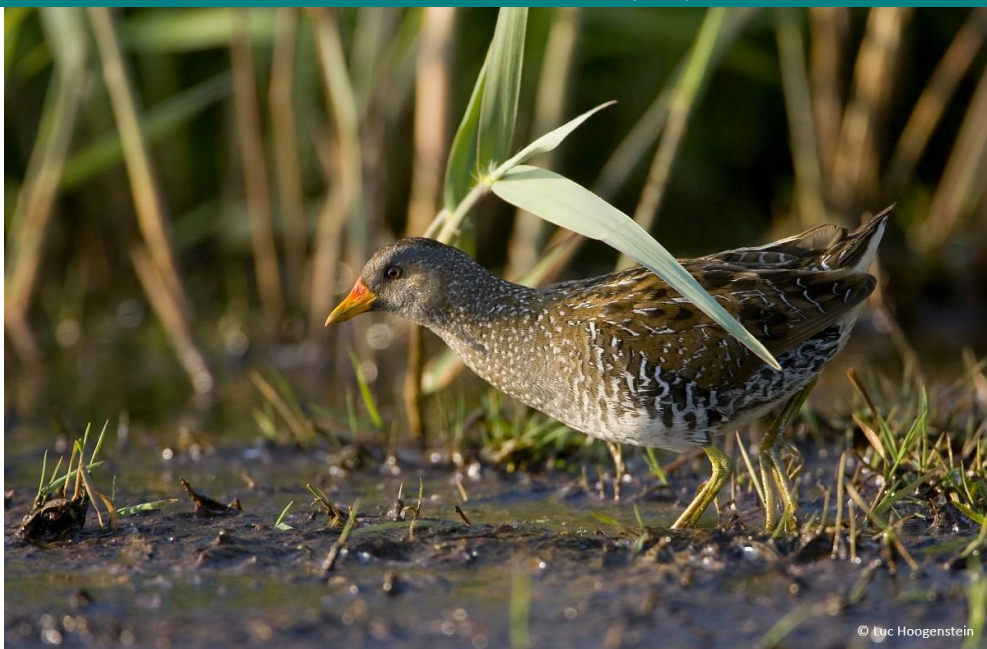

GISELE testcase 1 – Herstel van alluviale bossen

LIFE Belgian Nature Integrated Project
LIFE14 IPE/BE/000002 BNIP

© Luc Hoogenstein

Antoine Limpens

INSTITUUT
NATUUR- EN
BOSONDERZOEK

LIÈGE université
Gembloux
Agro-Bio Tech

Inhoudstafel

.....	1
1 Beschrijving en context van de casestudy	3
1.1 Redenen voor de actie	3
1.2 Beschrijving van de actie	3
1.3 Ruimtelijke schaal van de studie	4
2 Methodologie	5
2.1 SEIA-methoden voor Waalse LIFE-projecten	5
2.2 Keuze van de methode	5
2.2.1 De voorstelling van de herstelactie	7
2.2.2 Analyse van de perceptie van de uitvoering van de herstelactie	7
2.2.3 De post-it-activiteit 'Voordeel'	8
2.2.4 Post-it-activiteit 'Actorenmatrix'	8
2.2.5 Terugkerende problemen aanpakken	8
3 Resultaten	10
3.1 Standpunt van elke actor ten aanzien van de uitvoering van de herstelactie in zijn regio (alleen directe impact)	11
3.2 Beschrijvende statistieken met betrekking tot de post-it-activiteit 'Voordeel'	12
3.3 Beschrijvende statistieken met betrekking tot de post-it-activiteit 'Actorenmatrix'	14
3.4 Zelfperceptie	15
3.5 Bever	16
3.6 Droogte	16
4 Samenvatting	17
4.1 Opmerkingen over het verloop van de interviews	17
4.2 Ondervonden moeilijkheden	17
5 Vooruitzichten	19
6 Referenties	20
7 Bijlagen	21
7.1 Feuille de route des interviews	21
7.2 Exemples d'atelier post-it	23

NB: De bijlagen zijn alleen in de oorspronkelijke taal (FR) beschikbaar.

1 Beschrijving en context van de casestudy

Projectleiders krijgen steeds vaker de vraag om ook de sociaaleconomische aspecten van een natuurproject in beeld te brengen. Een sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) is een verzameling van methodes om de veranderingen die een natuurherstel- of -ontwikkelingsproject meebrengt voor de lokale economie en samenleving in beeld te brengen. Het GISELE project ontwikkelt, in samenwerking tussen ANB, INBO, VITO, SPW, DEMNA, UNamur, ULiège/Gembloux en UAntwerpen, een handleiding voor uitvoering en planning van zo'n SEIA (Bestek ANB/LIFE 14 IPE BE002 BNIP – Actie D1/2017/01). De handleiding is vooral gericht op projectleiders van natuurherstel en -ontwikkelingsprojecten, maar kan ook gebruikt worden door uitvoerders of opdrachtgevers van SEIA van multifunctionele ruimtelijke planningsprojecten in het algemeen. De projectleider kan ervoor kiezen om samen met zijn team zelf een SEIA uit te voeren, maar kan er ook voor opteren om dit te laten doen en een studiebureau onder de arm te nemen. Daarnaast biedt de handleiding ook handvaten voor de mensen die projectaanvragen schrijven en beoordelen waarbij een SEIA of een plan van aanpak voor het uitvoeren van een SEIA wordt gevraagd.

Voor de ontwikkeling van de GISELE-gids werden vijf casestudy's als testcases gebruikt. Het hoofddoel van deze casestudy's is het testen van de principes en de haalbaarheid van een SEIA in uiteenlopende situaties. Dit is in nauwe samenwerking met de opdrachtgevers gebeurd, om de verworven kennis en informatie over de sociaal-economische aspecten te kunnen verzamelen en later in een onderzoek en/of ontwikkeling te gebruiken. Het herstelproject waarvoor werd gekozen om de eerste versie van de handleiding in de praktijk te brengen en dat de eerste casestudy vormt, is actie C.5.12 van het LIFE BNIP.

1.1 Redenen voor de actie

Ondanks hun relatief aanzienlijke dekking blijven de Belgische alluviale bossen ver onder hun potentiële expansie, die overeenkomt met alle niet-moerassige overstromingsgevoelige gebieden van rivieren. In veel Waalse regio's zijn de alluviale bossen de voorbije eeuwen ontbost of omgevormd tot exotische aanplantingen. Dit type habitat is dus grotendeels buiten beschouwing gelaten, hoewel het een essentieel element is van het ecologische netwerk en de habitat vormt van veel aquatische soorten.

1.2 Beschrijving van de actie

De actie bestaat erin de (openbare of particuliere) boscijzenaren te overtuigen om geen exotische soorten (coniferen of populieren) meer aan te planten op 100 hectare volgroeide bosbestanden in overstromingsgevoelige gebieden in heel Wallonië. Het stopzetten van de aanplant gaat gepaard met de heraanplant van inheemse houtsoorten die typisch zijn voor alluviale milieus (zoals els, wilg, es, eik enz.) of met het toelaten van een natuurlijke regeneratie, waarbij de niet-terugkeer van exotische soorten wordt gecontroleerd. De eigenaar die zich ertoe verbindt de actie op zijn perceel uit te voeren, ontvangt een herstelsubsidie van 2.000 euro per hectare hersteld bos.

De percelen die voor de herstelactie in aanmerking komen, worden vooraf geselecteerd via modellering van satellietbeelden. De hoofdbedding van de rivieren wordt via geo-beeldverwerking in beeld gebracht om de cartografische basis te vormen van de oppervlakken die mogelijk in aanmerking komen voor de herstelactie. Vervolgens gaat de vzw Natagriwal in gesprek met de eigenaars van de

percelen in kwestie, bepaalt ze samen met de eigenaars de gebieden die voor subsidie in aanmerking komen, rekening houdend met de wettelijke beperkingen die op de eigendommen van toepassing zijn (boswetboek, AGW, wet op het natuurbewoud enz.), en laat ze tot slot de overeenkomsten ondertekenen door de eigenaars.

1.3 Ruimtelijke schaal van de studie

Omdat ze de waterlopen volgen, vormen de alluviale bossen een potentieel sterk aaneengesloten netwerk op het hele grondgebied. De herstelactie heeft dan weer betrekking op discontinue percelen op het Waalse grondgebied. Het blijkt vaak moeilijk om de eigenaren te overtuigen om de overeenkomst voor een groot gebied dat één geheel vormt te ondertekenen, ondanks de toegekende subsidie. Van de 100 nagestreefde hectaren is momenteel sinds het begin van de verkenning (2018) nog maar voor enkele hectaren (<10 ha) een overeenkomst ondertekend. Dit kan worden verklaard door het feit dat de eigenaren geen extra wettelijke beperkingen willen leggen op hun percelen (al dan niet in Natura 2000-gebied), bovenop de reeds bestaande wetten met betrekking tot de eigendommen. De eigenaar is ook terughoudend om de overeenkomst te ondertekenen voor een periode van verschillende decennia, omdat hij denkt dat hij zijn nakomelingen een zekere vrijheid van rechten op zijn grond zal ontnemen.

De keuze van het gebied en de schaal van de studie werd beïnvloed door verschillende parameters. Ten eerste is er gezien de grote discontinuïteit in het netwerk van de herstelpercelen gekozen voor de uitvoering van de sociaal-economische impactanalyse op het landschap voor de grootste oppervlakte aan percelen die het voorwerp uitmaken van een ondertekening binnen eenzelfde vallei. Voordat de keuze van het studiegebied werd gemaakt, werd er namelijk van uitgegaan dat de sociaal-economische impact van de actie het geringst zou zijn daar waar de oppervlakte van de gekende percelen die aan de actie deelnemen, het grootst zou zijn. Ten tweede was de keuze van het studiegebied ook gebaseerd op het aantal en de diversiteit van de lokale actoren die actief zijn rond de vallei. Men was van mening dat het bestuderen van een geïsoleerde vallei met als enige actoren de eigenaar of exploitant, sowieso minder interessant zou zijn dan het bestuderen van een vallei met meer actoren die meer gediversifieerde diensten verlenen. Het enige studiegebied dat aan deze eisen voldeed, bevond zich in de vallei van de Aisne in de provincie Luxemburg, op de grens tussen de gemeenten Manhay en Erezée. Deze groepering van percelen die bij de herstelactie betrokken zijn, vormt minder dan 2 hectare bos. De open ingesteldheid en de toegankelijkheid van de eigenaren (die mogelijk de grootste impact zullen ervaren of van wie wordt aangenomen dat ze impact zullen ervaren) waren eveneens gekend en hebben bijgedragen tot de keuze van dit studiegebied.

Hypothese omtrent de ruimtelijke schaal van de studie: Gezien de kleine oppervlakte bos die is of zal worden hersteld, wordt verwacht dat de sociaal-economische impact van de actie voor het herstel van de alluviale bossen als zodanig (d.w.z. zonder rekening te houden met factoren die uit de herstelactie voortvloeien) gering zal zijn.

2 Methodologie

2.1 SEIA-methoden voor Waalse LIFE-projecten

Deze overzichtstabel bevat de SEIA-methoden die werden gebruikt voor de lopende LIFE-projecten in Wallonië.

Tabel 1: SEIA-methoden voor Waalse LIFE-projecten

Waalse LIFE-projecten	SEIA-methoden
LIFE Herbages	TESSA
LIFE in Quarries	Burkhard-matrix, openbare onderzoeken;
LIFE Prairies bocagères	Impact op GM
LIFE Elia	Kosten-batenanalyse
LIFE Hélianthème	Burkhard-matrix, openbare onderzoeken
LIFE Pays mosan	Burkhard-matrix, openbare onderzoeken
LIFE Nardus	In uitvoering
LIFE Croix-Scaille	Geen enkele SEIA uitgevoerd

2.2 Keuze van de methode

De voorgestelde methode is aangepast aan projectacties op kleine ruimtelijke schaal (<5 ha), met weinig actoren (<15 actoren), alleen lokale actoren en voor acties in het begin van het project (ex ante).

De gevolgde methodologie om de sociaal-economische impact van de herstelactie te beoordelen, bestond uit individuele gesprekken met de belangrijkste actoren die de gevolgen van de herstelactie ondervinden. De keuze om collectieve workshops met de actoren te organiseren, werd afgewezen omdat de persoonlijke betrokkenheid van de actoren niet in overeenstemming zou zijn geweest met de kleinschaligheid en de in principe verwachte geringe impact van het project. De organisatie van een dergelijke workshop zou te veel inspanningen van de actoren hebben gevergd en zeker storend zijn geweest. De actoren zouden vóór de organisatie aangesproken zijn geweest om een gemeenschappelijke datum te bepalen, en zouden dan een hele werkdag moeten hebben vrijmaken (tegenover nu ongeveer 1,5 uur voor een interview en besprekingen).

De saturatiemethode¹, met als oorspronkelijke actor een eigenaar die de overeenkomst heeft ondertekend, werd toegepast om de lijst van getroffen actoren op te stellen. Deze methode heeft geleid tot tien belangrijke actoren die getroffen worden door de herstelactie en verschillende diensten verlenen: boseigenaren, zalmkwekerij Cosmos, een handelaar in rondhout, de vzw Le Moulin de La Fosse, de toeristische tram van de Aisne, de gemeente Manhay, het Parc Chlorophylle, de toeristische

¹ Een eerste gekende actor wordt geïnterviewd, en tijdens het interview wordt hem gevraagd welke andere actoren volgens hem getroffen worden door de herstelactie. De methode wordt herhaald bij de nieuwe actoren die zijn genoemd, totdat de namen van de genoemde actoren het verzadigingspunt hebben bereikt.

dienst van Erezée die de gebruikers van het bos vertegenwoordigt, en een jager (Tabel 1). Deze actoren noemden andere actoren die volgens hen ook waren getroffen, maar die niet individueel werden geïnterviewd.

Tabel 2: Lijst en beschrijving van de actoren die in het kader van de SEIA zijn geïnterviewd

Naam van de actor	Afkorting	Datum van het interview	Activiteitendomein
Mevrouw Sadzot en de heer Serge Nicolas	FO1	17/09/2019	Boseigenaren die voor sommige van hun percelen de overeenkomst voor de herstelactie hebben ondertekend.
De heer Elvire Bonjean	FO2	23/10/2019	Boseigenaar die de overeenkomst voor de herstelactie voor sommige van zijn percelen heeft ondertekend. Hij is ook ambachtelijk timmerman en schrijnwerker.
De heren Jacques Vauchel en Pol Bonmariage	TO	25/09/2019	De heer Vauchel: voorzitter van de toeristische dienst van Erezée, hij is ook occasioneel bestuurder van de TTA. De heer Bonmariage: lid van de toeristische dienst en al 30 jaar de grootste bewegwijzeraar van de wandelpaden van de gemeenten Erezée en Manhay. Zij vertegenwoordigen de gebruikers van het bos.
Mevrouw Nicole Lemmens	TTA	25/09/2019	Administratief assistente voor de toeristische tram van de Aisne (TTA).
De heer Yvan Neus	SF	23/10/19	Verantwoordelijke van het station 'Cosmos', viskwekerij van Erezée.
De heer Geoffrey Huet	timber	25/09/2019	Baas van het bedrijf Huet Bois, eerste schepen van de gemeente Manhay en voorzitter van het Parc Chlorophylle. Tijdens het interview vertegenwoordigde hij twee partijen. Dit concretiseerde zich in twee verschillende discours waarbij hij verschillende belangen verdedigde: ten eerste als houthandelaar, en ten tweede als eerste schepen en voorzitter van het Parc Chlorophylle.
De heer Olivier Meesens	mill	23/10/2019	Verantwoordelijke van de vzw Aisnagué en van Le Moulin de La Fosse. Deze vereniging heeft

			met name tot doel een oude watermolen te restaureren en meel en olie te produceren en te verkopen. Ze biedt ook activiteiten aan in het teken van ontdekking, bewustmaking en uitwisseling op het gebied van biodiversiteit, energie en knowhow.
De heer Eddy Deferm	hunt	06/10/2019	Jager op de percelen waarop de herstelactie betrekking heeft. Hij kent goed de standpunten van de jagers over de maatregelen voor natuurbehoud.

De interviews duurden 45 minuten tot 1,5 uur, afhankelijk van het aantal personen dat tegelijk werd geïnterviewd en de omvang van de impact van de actie op hun activiteit. Elk interview werd opgenomen en getranscribeerd² en werd afgenomen volgens de methode van het semidirectieve gesprek.

Een typisch individueel interview bestond uit het volgende:

2.2.1 De voorstelling van de herstelactie

Tijdens dit eerste deel van de bespreking was er vaak nood aan verduidelijking van de begrippen LIFE, Natura 2000, beheereenheden enz., aangezien de actoren vaak niet vertrouwd waren met deze begrippen, ze verwarde of er wantrouwig tegenover stonden. Het is dan raadzaam een sfeer van vertrouwen te scheppen tussen de actor(en) en de interviewer, door hen eraan te herinneren wat wel en wat niet hun rol is. Alvorens tot de volgende stap over te gaan, is het van belang zich ervan te vergewissen dat de geïnterviewde(n) de reden van de komst van de interviewer, het algemene principe van het herstelproject en tot slot de ruimtelijke en temporele schaal van het project duidelijk heeft (hebben) begrepen. Zo is het bijvoorbeeld voorgekomen dat een actor die het LIFE-herstel van het Plateau des Tailles op een oppervlakte van enkele honderden hectaren had meegemaakt, niet kon aanvaarden en begrijpen dat de betrokken actie een oppervlakte van ongeveer één hectare betrof. Om daar zeker van te zijn, is het niet overbodig op het einde van de presentatie vragen te stellen of belangrijke termen te herhalen en te benadrukken. Het is altijd mogelijk de richting van het interview achteraf bij te sturen, als in de loop van het interview duidelijk wordt dat de actor bepaalde punten of concepten niet heeft begrepen. Maar als dit gebeurt, zal dit de actor al op verkeerde ideeën hebben gebracht en misschien ieders tijd hebben verspild. Tot slot zal het tijdens deze eerste presentatie-/introductiefase, waarin de interviewer meteen veel zal praten en termen zal gebruiken die de actoren soms vreemd zijn, belangrijk zijn om ervoor te zorgen dat de actor de overgebrachte informatie begrijpt, door pauzes in te lassen of door dit gewoon te vragen.

2.2.2 Analyse van de perceptie van de uitvoering van de herstelactie

Deze fase bestaat uit het rechtstreeks verzamelen van gegevens over de economische en sociale impact van het project. De actor kan zich vrij uitspreken over zijn perceptie van de uitvoering van deze herstelactie in zijn regio en nadenken over de mogelijke impact op zijn activiteit, op korte en lange termijn. In deze fase komt het vaak voor dat de actor uitweidt over zijn persoonlijke problemen, die

² Slechts een deel van de transcripties is beschikbaar.

niets te maken hebben met de directe impact van de actie, maar die meestal verband houden met wettelijke beperkingen in verband met Natura 2000, DNF, het domein van het behoud in het algemeen, de terugkeer van de bever, de wolf enz. Soms maken actoren van de ontmoeting met een wetenschapper gebruik om hun vragen te stellen of hun ontevredenheid over deze wettelijke beperkingen kenbaar te maken. In dit geval bestaat de rol van de interviewer erin de actor op diplomatische wijze terug te brengen naar de kern van de zaak, en tegelijk tekenen van empathie te tonen, zodat hij ook zijn emoties niet inhoudt, waardoor vaak interessante kwesties naar voren komen. Tijdens deze fase is het dus van belang de ondervraagde aan het woord te laten, en van eventuele stiltes gebruik te maken om het gesprek een nieuwe wending te geven of in te gaan op relevante ideeën. Het is tijdens dit gesprek dat men begrijpt of de herstelactie al dan niet een - positieve of negatieve, kleine of grote - impact heeft op de activiteit van de ondervraagde actor. Het is ook tijdens dit gesprek dat de actor een hele reeks indicatoren zal noemen die het mogelijk moeten maken de sociaal-economische impact te beoordelen.

2.2.3 De post-it-activiteit 'Voordeel'

Dit is een activiteit waarbij elke actor werd gevraagd de voordelen³ die hij van de natuur en, meer specifiek, van de herstelactie voor zijn activiteit ondervindt, op te sommen en op post-its te noteren (zie bijlage 2 voor een voorbeeld). Vervolgens werd aan elke actor gevraagd elk voordeel in volgorde van belangrijkheid voor zijn activiteit te rangschikken op een schaal van 1 tot 6. Bijvoorbeeld: de actor 'zalmkwekerij' zal aan het voordeel 'kwaliteit van het water' de waarde 6 (van zeer groot belang) toekennen. De actor motiveert mondeling zijn keuze van de plaatsing van de post-its op de schaal, en deze motivering wordt in de opname bewaard.

2.2.4 Post-it-activiteit 'Actorenmatrix'

Bij deze tweede activiteit (zie bijlage 2 voor een voorbeeld). werd aan elke actor gevraagd andere actoren te noemen die volgens hen door de herstelactie zouden worden getroffen. Aan de ondervraagde actor werd vervolgens gevraagd deze te rangschikken:

- 1) Op een schaal van 1 tot 6 naargelang van hun perceptie van de invloed van elke actor bij de uitvoering van een dergelijke herstelactie in hun regio;
- 2) Op een schaal van 1 tot 4 naargelang van hun perceptie van de impact van de herstelactie op elk van deze actoren.

Deze twee activiteiten maken het mogelijk de analyse van de perceptie van de actoren te kwantificeren, na het opstellen van elementaire beschrijvende statistieken op basis van de verzamelde gegevens. Aangezien de gebruikte methode toepasbaar is op SEIA's met weinig actoren en lage steekproefpercentages, zullen de statistieken die resulteren uit deze fasen c) en d) alleen tot doel hebben resultaat-tendensen weer te geven, als aanvulling op fase a).

2.2.5 Terugkerende problemen aanpakken

Als we tijdens de interviews merken dat een of meer kwesties, hoewel ze in principe niet direct verband lijken te houden met de herstelactie, door de meeste actoren herhaaldelijk worden vermeld, betekent dat misschien dat er in de SEIA indirect rekening mee moet worden gehouden. Het zal dan

³ De term 'voordeel' werd gebruikt in plaats van 'ecosysteemdienst' omdat 'voordeel' meer betekenis heeft voor de lokale actoren.

nuttig zijn de discussies rond deze kwestie(s) te laten ontstaan. In dit geval werden twee kwesties bijna systematisch door de actoren aangekaart: het probleem van de terugkeer van de bever en het probleem van de droogte.

2.2.5.1 Het probleem van de bever

In deze casestudy bleek dat bijna alle actoren spraken over de terugkeer van de bever in hun vallei, en dit zonder dat het nodig was dit aan hen te suggereren. Aangezien de bever een gastheersoort is in alluviale bossen, past het probleem perfect in het thema van de actie. Het is dan ook interessant de actoren die zich niet over deze kwestie hadden uitgesproken, naar hun standpunt te vragen om zo een volledige analyse van ieders mening te krijgen.

2.2.5.2 Het probleem van de droogte

Ook in dit geval leken de twee opeenvolgende zomerdroogtes (2018 en 2019) grote bekommernissen van de meeste actoren, die vaak hun mening over dit probleem wilden geven. Net als voor de bever werd het probleem van de droogte dus met elk van de actoren besproken, om een volledige analyse te verzekeren. De droogte wordt echter niet veroorzaakt of bevorderd door de herstelactie, in tegenstelling tot de terugkeer van de bever, die er meer rechtstreeks mee in verband lijkt te staan en waarover het debat open blijft.

3 Resultaten

De sociaal-economische impact van de actie voor het herstel van de alluviale bossen als zodanig lijkt in principe zeer positief, ofwel staan de actoren er relatief onverschillig tegenover gezien de geringe vertegenwoordigde oppervlakten. Bovendien was het zeer moeilijk, zo niet systematisch onmogelijk, om samen met de actoren de sociaal-economische impact van de actie op deze schaal te kwantificeren. In de fase van de analyse van de perceptie van de uitvoering van de actie in hun regio werden niettemin indicatoren aangereikt aan de hand waarvan zou kunnen worden geprobeerd de sociaal-economische impact in cijfers uit te drukken (Tabel 2).

Tabel 3: Lijst van geïdentificeerde indicatoren voor de follow-up van de sociaal-economische impact van de actie.

	Indicator	Eenheid	Domein
1	Ecologische compensatie ontvangen door de eigenaar die de overeenkomst heeft ondertekend	€/ha	Milieu
2	Prijs per m ³ exotisch hout in overstromingsgebied per hectare (bedrag dat de eigenaar verliest door af te zien van bosspeculatie)	€/m ³ /ha	Boseconomie
3	Aantal wandelaars op het pad langs de rivier per jaar	Aantal	Toerisme
4	Meting van de waterkwaliteit (bv. aan de hand van ecologische indicatoren)	Hangt af van de gekozen indicator	Gezondheid en milieu
5	Meting van de bodemkwaliteit (bv. aan de hand van de biotische index van de bodemkwaliteit) in exotische bossen en herstellende alluviale loofboombossen	Hangt af van de gekozen indicator	Milieu
6	Aantal volwassen vissen dat is waargenomen (/gevist?) in de riviergedeelten langs de percelen van de actie.	Aantal	Milieu
7	Kilometers wandel-, fiets- en mountainbikepad langs de percelen die deelnemen aan de herstelactie	Kilometer	Toerisme
	Als de component van de bever wordt toegevoegd		
8	Aantal beverdammen dat stroomopwaarts van de zalmkwekerij wordt aangelegd per jaar	Aantal	Beheer van de wilde fauna

9	Economisch verlies als gevolg van de overstroming van een bosbestand	€ of €/ha	Boseconomie
10	Economisch verlies dat rechtstreeks verband houdt met het kappen van (al dan niet volgroeide) bomen door de bever	€	Boseconomie
11	Frequentie/aantal ritten die de toeristische tram niet kan maken als gevolg van overstromingen	Aantal/frequentie	Toerisme
12	Wild geschoten door de jager (vallende bomen door de bever schrikken het wild af)	Aantal	Jacht
13	Jaarlijks aantal clandestiene en illegale nachtelijke toeristische bezoeken om bevers te observeren.	Aantal/jaar	Toerisme
14	Jaarlijks aantal legale toeristische bezoeken om bevers te observeren.	Aantal/jaar	Toerisme
15	Aantal dammen waar de gemeente per jaar tussenbeide moet komen	Aantal/jaar	Beheer van de wilde fauna
16	Aantal dagen dat het waterdebiet van de molen door de bevers wordt verstoord en de molen niet kan werken.	Aantal dagen/jaar	Economie en onderwijs
17	Aantal kilometers weg dat door de gemeente wordt afgesloten in verband met beverdammen per jaar	Kilometers/jaar	Openbaar domein
18	Aantal klachten van particulieren bij de autoriteiten wegens overstroming van een tuin of huis als gevolg van een beverdam	Aantal/jaar	Recht

3.1 Standpunt van elke actor ten aanzien van de uitvoering van de herstelactie in zijn regio (alleen directe impact)

De bouseigenaren zijn uiteraard voorstander van de actie aangezien zij er rechtstreeks aan deelnemen door de overeenkomst te hebben ondertekend. Zij vinden dat 2000 euro per hectare niet het volledige verlies compenseert van het opgeven van de bosspeculatie. Toch nemen zij aan de actie deel omdat zij pro-natuur zijn, de betrokken percelen vaak moeilijk te exploiteren zijn (of de exploitatie ervan veel

schade aan de bodem toebrengt) en het om een klein deel gaat van hun economische inkomsten uit de verkoop van hout.

De houthandelaar ondervond een economische impact op zijn activiteit toen het LIFE Plateau des Tailles enkele honderden hectaren voormalig naaldbos omvormde tot een natuurreserveaat. Hij staat gunstig tegenover de actie als het om kleine oppervlakten gaat, maar zou zich zorgen maken voor zijn economische activiteit als in zijn gemeente een tweede LIFE-project zou komen van dezelfde omvang als het LIFE-project Plateau des Tailles.

De eerste schepen van de gemeente Manhay en de Toeristische tram van de Aisne zien in de herstelactie een kans voor de tram om zijn halte 'Forge à la Plez' te rechtvaardigen, en zo aan de toeristen voor te stellen om de herstelde percelen te bezichtigen. De eerste schepen, die ook voorzitter is van het pedagogische Parc Chlorophylle, ziet ook mogelijkheden voor synergieën tussen de actie en zijn park, dat onder meer tot taak heeft kinderen bewust te maken van en te leren over de natuur.

De toeristische dienst van Erezée beheert de bewegwijzerde paden langs de percelen die deel uitmaken van de herstelactie. Zijn vertegenwoordigers zouden het op prijs stellen mocht de actie aan het grote publiek op deze paden kunnen worden uitgelegd door middel van educatieve borden aan de betrokken percelen.

De zalmkwekerij Cosmos is voorstander van de uitvoering van de herstelactie, aangezien haar percelen zich stroomopwaarts op de rivier bevinden. De zalmkwekerij haalt haar water, de grondstof voor haar werking, uit de rivier. De herstelactie, waarbij naaldbomen worden vervangen door loofbomen, zal de waterkwaliteit verbeteren in termen van pH.

De jager die jaagt op de percelen waar de actie plaatsvindt, is over het algemeen voorstander van de uitvoering van de actie omdat loofbomen in onregelmatige bestanden meer voedsel voor het wild opleveren dan naaldbomen in regelmatige bestanden. Hij vermeldt echter dat het kappen van de bomen het wild afschrikt. Aangezien in het kader van de actie alleen bomen worden gekapt die de exploitatiedrempel hebben bereikt, houdt de actie geen verandering in van de frequentie van de menselijke activiteit in het bos (en dus van de geluidsoverlast voor het wild).

Tot slot is ook de vertegenwoordiger van de Moulin de La Fosse voorstander van de actie, omdat hij synergieën op educatief vlak ziet. Een van de doelstellingen van de vzw is het organiseren van ontdekkings-, bewustmakings- en uitwisselingsactiviteiten rond biodiversiteit.

3.2 Beschrijvende statistieken met betrekking tot de post-it-activiteit 'Voordeel'

De voordelen (of ecosysteemdiensten) die de herstelactie de actoren biedt en die door hen worden vermeld, zijn de volgende: houtkap en -verkoop, waterdebiet, ecologisch voordeel, erosiebeheersing, esthetisch voordeel, pedagogisch voordeel, recreatief voordeel, wetenschappelijk voordeel, spiritueel voordeel, kwaliteit van het water (zuiverheid + debiet), bodemkwaliteit, voedsel uit het bos.

Tabel 3 toont aan dat de door de herstelactie teweeggebrachte voordelen over het geheel genomen leiden tot een positieve gemiddelde tevredenheid van alle lokale actoren. Dit bevestigt de algemene discussie over de perceptie van de uitvoering van een dergelijk project in hun regio, waarin zij allen een gunstig of onverschillig standpunt innamen. De toeristische dienst van Erezée is de actor die de

meeste waarde hecht aan de voordelen van de herstelactie. De houthandelaar, de jager en een eigenaar zijn de actoren die de minste waarde hechten aan de voordelen van de herstelactie. Dit betekent niet dat zij geen waarde hechten aan de voordelen van de herstelactie, aangezien geen enkele actor een gemiddelde waarde toekent van minder dan 3,2 op een schaal van 1 tot 6.

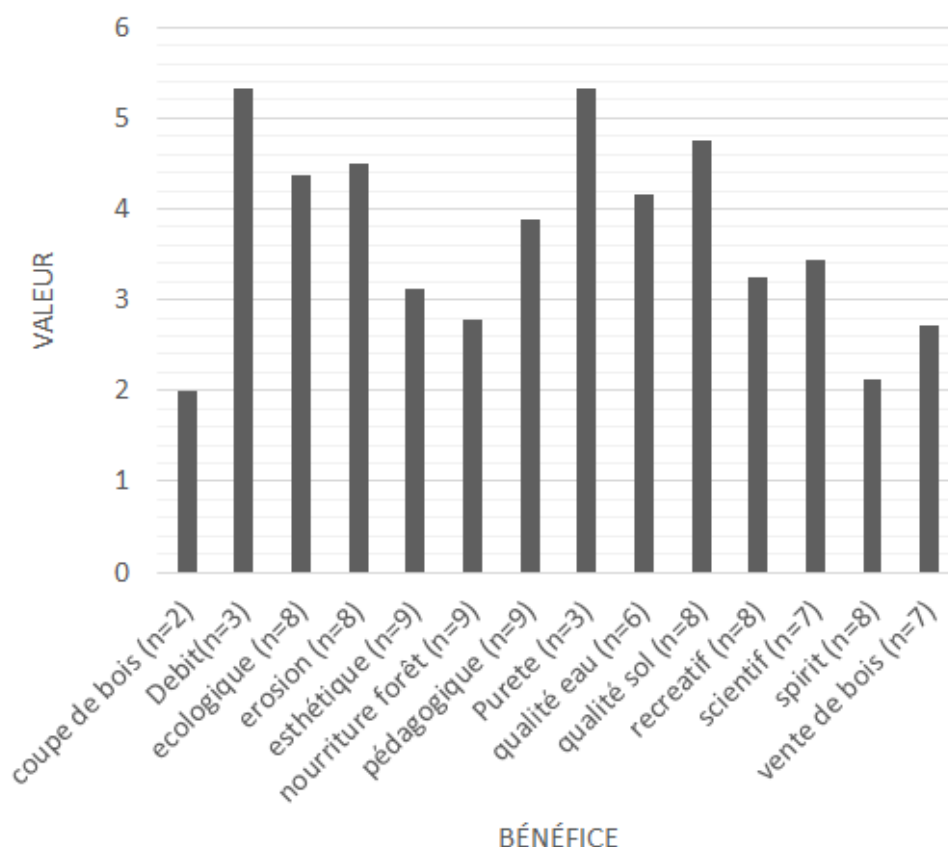
Wat de actoren betreft, is het gemiddelde van de waarden die ze aan de voordelen toekennen zeer vergelijkbaar tussen de actoren (of zijn de standaardafwijkingen vergelijkbaar). Dit betekent dat het totale voordeel dat de actoren uit de actie halen, homogeen is voor alle actoren.

Tabel 4: Gemiddelden en standaardafwijkingen van de waarden toegekend aan de voordelen van de actie voor de actoren

Actor	Gemiddelde van de waarden	Standaardafwijkingen
Parc Chlorophylle/ Gemeente	3,6	1,7
Eigenaar 1	3,2	2,0
Eigenaar 2	3,6	1,8
Jager	3,2	2,4
Molen	3,8	1,7
Zalmkwekerij	3,6	2,2
Toeristische dienst	4,6	1,7
Toeristische tram	3,5	1,8
Houthandelaar	3,2	1,8

Wat de voordelen betreft, worden die met betrekking tot het water enorm op prijs gesteld door de actoren (maar worden ze weinig vermeld in vergelijking met andere voordelen). Het kappen of verkopen van hout is uiteindelijk van weinig waarde voor de actoren in vergelijking met andere voordelen zoals de bodemkwaliteit of de waterkwaliteit (Figuur 1).

Figuur 5: Gemiddelde (niet gewogen volgens n) van de waarden van de voordelen die de herstelactie de actoren oplevert. n staat voor het aantal keren dat het voordeel door de actoren werd vermeld.

3.3 Beschrijvende statistieken met betrekking tot de post-it-activiteit 'Actorenmatrix'

De lijst van de actoren die door de verschillende geïnterviewde actoren worden genoemd, is als volgt: de eigenaar, de jagers, de gemeente, de Moulin de La Fosse, de zalmkwekerij Cosmos, de toeristische tram van de Aisne, de gebruikers van het bos, de houthandelaren/exploitanten, de horeca, het DNF, de Europese Unie. De horecasector werd niet geïnterviewd, omdat de impact voor deze sector vrijwel nihil zou zijn geweest, opnieuw gezien de kleine oppervlakte waarop de actie betrekking heeft. Bovendien heeft het huidige gebrek aan informatie (didactische borden, folders, ...) om de bosgebruikers en toeristen ervan in kennis te stellen dat er in hun regio een herstelactie plaatsvindt, het nog niet mogelijk gemaakt een verschil vast te stellen in het bezoek aan hotels, restaurants en cafés door toeristen. Niettemin zijn de toeristische diensten bereid de actie bekend te maken bij de gebruikers van het bos, om wandelingen aan te bevelen waarvan delen grenzen aan percelen alluviale bossen. Het DNF is niet geïnterviewd, omdat het studiegebied alleen particuliere percelen omvatte. Er werden geen Europese actoren geïnterviewd, omdat beslist was de studie op lokale schaal uit te voeren.

De eigenaar wordt beschouwd als de actor die het meest wordt getroffen door de actie. De Europese Unie wordt gezien als de meest invloedrijke actor en de actor die het minst wordt getroffen door de actie (! n=1). Het DNF wordt gezien als de op één na meest invloedrijke actor. De toeristische tram van de Aisne wordt gezien als de minst invloedrijke actor (Tabel 4).

Tabel 5: Analyse van de perceptie van de gemiddelde impact op elke actor enerzijds en de invloed van de verschillende actoren bij de uitvoering van de herstelactie anderzijds. De waarden voor impact en invloed zijn gemiddelden die niet zijn gewogen met het aantal keren dat elke actor werd genoemd (n).

Actor	Impact (gem.)	Invloed (gem.)	n
DNF	2,4	4,9	9
Eigenaar	3,8	3,6	9
Horeca	2,7	3,3	3
Jagers	2,2	3,7	6
Molen	1,7	3,0	3
Gemeente	2,9	4,6	9
Zalmkwekerij	2,6	2,1	8
TTA	2,2	1,3	9
EU	1,0	6,0	1
Gebruiker van het bos	2,0	3,8	4
Handelaar/exploitant	3,1	2,4	9
<i>Totaal</i>	<i>2,7</i>	<i>3,3</i>	<i>6,4</i>

3.4 Zelfperceptie

De tijdens deze activiteiten verzamelde gegevens hebben ook de mogelijkheid geboden de manier te belichten waarop de actoren zich positioneren in termen van sociale en economische impact. Het resultaat, 'zelfperceptie' genoemd, is naar voren gekomen door een eenvoudige analyse van de gemiddelde waarden die de actoren hebben gegeven aan hun positie ten opzichte van anderen. In het algemeen zijn de actoren van mening dat zij zelf weinig invloed hebben (gemiddelde = 1,6 op een schaal van 1 tot 6). Anderzijds zijn zij van mening dat zij enorm worden getroffen door de uitvoering van de herstelactie in hun regio (gemiddelde = 3,3 op een schaal van 1 tot 4). Zo verdedigen zij hun belangen.

3.5 Bever

Zoals uitgelegd in punt 2.2.5.1 was het probleem van de terugkeer van de bever naar de regio een zeer emotionele kwestie voor de lokale bevolking toen ze ter sprake kwam, en dit kreeg dan ook veel aandacht in deze analyse.

De bever is een zoogdier dat in de 19e eeuw in België verdween. Er werd op gejaagd voor zijn vlees en voor het afscheidingsvocht dat hij gebruikt om zijn territorium af te bakenen en zijn vacht waterdicht te maken, castoreum, gebruikt in de parfumerie. Tussen het najaar van 1998 en het voorjaar van 2000 werden verschillende bevers uit Duitsland illegaal uitgezet. Sindsdien hebben de jonge dieren zich op natuurlijke wijze in Wallonië verspreid. De huidige populatie in Wallonië wordt geschat op 600 à 1.000 bevers, verspreid over 250 geregistreerde grondgebieden (Natagora). De bever heeft bijgedragen tot het evenwicht van de aquatische ecosystemen en de hydrologische regulering van onze waterlopen, en heeft een rol gespeeld in de waterzuivering en het ecotoerisme. Zijn terugkeer is echter zeer omstreden.

In deze casestudy heeft elk van de geïnterviewde actoren van dichtbij of op afstand en op verschillende schaal te maken gehad met de bever. Zo leed een eigenaar tienduizenden euro's verlies als gevolg van schade aan een sparrenaanplant. De sporen van de toeristische tram van de Aisne waren meermaals ontoegankelijk door overstromingen van beverdammen, waardoor de tram niet kon rijden en de toeristische sector een aanzienlijk economisch verlies leed. Het waterdebiet ter hoogte van de waterlopen van de zalmkwekerij Cosmos en de Moulin de La Fosse werd door de beverdammen regelmatig te variabel, waardoor de respectieve activiteiten stopgezet moesten worden. In de vallei is ook sociale schade ontstaan als gevolg van de terugkeer van de bever. Zo getuigt een eigenaar dat toeristenbussen met clandestiene gidsen soms 's nachts de percelen betreden om de bever te fotograferen, waardoor schade wordt toegebracht aan de percelen en inbreuk wordt gemaakt op het recht op privé-eigendom. Alleen de bosgebruikers, vertegenwoordigd door de toeristische dienst, waren voorstander van de terugkeer van de bever in hun regio, en dit alleen als ze in de natuurreservaten zouden blijven.

De bever verkiest milieus met hoofdzakelijk loofboomsoorten boven milieus met exotische soorten (Rebecca et. al, 1985). De kwaliteitsverbetering van de habitat van de bever als gevolg van de herstelactie bevordert dus de verspreiding van de bever. Als bij de analyse rekening wordt gehouden met de component 'bever' en als men ervan uitgaat dat de actie de verspreiding van de bever bevordert, wordt de sociaal-economische impact van de actie belangrijker en ook economisch gemakkelijker kwantificeerbaar, en dit ondanks het lokale karakter van de schaal van deze studie. De tweede helft van tabel 2 bevat de reeks bijkomende indicatoren waarmee rekening moet worden gehouden indien het probleem van de bever in de analyse wordt opgenomen.

3.6 Droogte

De exploitanten, hoofdzakelijk bosbouwers, zagerijen en houthandelaren, klagen over de droogte omdat deze de verspreiding van de schorskever in monoculturen van sparren bevordert. Na twee opeenvolgende jaren van droogte heeft de schorskever aanzienlijke schade toegebracht aan deze bosbestanden. De markt voor sparrenhout werd overspoeld en de houtprijzen stortten in als gevolg van deze herhaalde droogtes (ongeveer gehalveerd). De gemeente heeft ook een groot deel van haar inkomstenbron verloren als gevolg van de droogte, aangezien een derde van haar inkomsten

afkomstig is van de verkoop van hout. In tegenstelling tot de bever heeft het herstel van de alluviale bossen op lokale schaal geen effect op de frequentie van de droogtefenomenen, die het gevolg zijn van wereldwijde veranderingen. Dit probleem is dan wel herhaaldelijk vermeld door de actoren, maar is dus niet relevant om in aanmerking te nemen voor deze analyse.

4 Samenvatting

De sociaal-economische impact van de actie voor het herstel van de alluviale bossen als zodanig wordt, samengevat, door elk van de actoren zeer goed of in het slechtste geval onverschillig beoordeeld. Toch wordt een NIMBY-effect waargenomen, aangezien in het algemeen alle ondervraagde actoren voorstander van natuurbehoud waren, maar veel minder indien de gevolgen van het behoud een impact hadden op hun activiteit. Wanneer de bever echter in de analyse wordt opgenomen, is de sociaal-economische impact drastisch verschillend en wordt deze kwantificeerbaar aan de hand van geïdentificeerde indicatoren.

4.1 Opmerkingen over het verloop van de interviews

Alle actoren waren enthousiast om te praten over de milieuproblemen op hun niveau. Het is heel logisch dat de lokale actoren over lokale problemen praten. Ze namen de 2 post-it-activiteiten ernstig, naast de algemene bespreking. Geen van hen leek zich te storen aan het interview of maakte duidelijk dat hij zijn tijd verspilde. Ze waren vaak erg blij een wetenschapper tegenover zich te hebben, aangezien zij dit zagen als een gelegenheid om hun problemen in verband met het milieu - die niet noodzakelijk verband hielden met de herstelactie - kenbaar te maken.

4.2 Ondervonden moeilijkheden

Deze eerste casestudy is een voorbeeld van een sociaal-economische impactanalyse van een herstelactie met een kleine ruimtelijke schaal en een klein aantal getroffen actoren. In deze omstandigheden lijkt het zinloos kwantitatieve analyses uit te voeren. De selectie en opvolging van indicatoren voor ecosysteemdienststromen zou voor de drager van de studie vervelend en tijdrovend kunnen zijn. Bovendien is het mogelijk dat de actoren geen begrip zouden hebben voor het krediet dat aan de studie wordt gegeven, gezien de schaal ervan, en gewoon zouden weigeren mee te werken. De organisatie van eenvoudige individuele interviews van ongeveer anderhalf uur garandeert de medewerking van alle mogelijk (zelfs in beperkte mate) getroffen actoren. Omgekeerd vereist de praktische organisatie van een participatieve workshop dat elke actor meermaals per e-mail of telefoon wordt benaderd om een tijdstip te vinden dat voor iedereen past. Als de actor zich sterk betrokken voelt bij de problematiek, is dit mogelijk. Maar als dit niet het geval is, kan de actor zich geërgerd voelen omdat hij zo vaak wordt benaderd. Het gebruik van individuele interviews in deze studie maakte het mogelijk rekening te houden met alle betrokken actoren, zelfs de minst getroffen.

Als in dit specifieke geval de actoren bijvoorbeeld rond de tafel hun argumenten hadden moeten verdedigen voor het al dan niet uitroeien van de bever in onze Ardense bossen, aangezien het probleem van de bever een directe of indirecte socio-economische impact heeft gehad op alle geïnterviewde actoren, dan zou elke actor zeker genoeg energie hebben gehad om zo'n workshop te organiseren en zou hij graag hebben meegewerkt. Voor sommige van de ondervraagde actoren was, gezien de orde van grootte van de impact op hun activiteit, de organisatie van een individueel

interview (antwoord op enkele e-mails/telefoongesprekken) in een door hen gekozen tijdsbestek, naast het interview zelf dat tijdens hun werktijd plaatsvond, al meer dan voldoende.

5 Vooruitzichten

Deze eerste Waalse casestudy beoogde een voorbeeld van een SEIA op beperkte lokale schaal, met een gering aantal getroffen actoren en een geringe vooropgestelde impact. Bij de keuze van de volgende casestudy's is het van essentieel belang rekening te houden met het volgende:

- De ruimtelijke schaal variëren wat de omvang en homogeniteit betreft (d.w.z. een casestudy selecteren met een grotere en meer homogene ruimtelijke schaal);
- De temporele schaal variëren (studie ex post in plaats van ex ante);
- Een casestudy vinden met een in principe grote impact;
- Het aantal getroffen actoren variëren;
- De orde van grootte van het aantal betrokken actoren variëren;
- De budgettaire diversiteit van de herstelprojecten en de beschikbaarheid van financieringsgegevens verzekeren (bijvoorbeeld een project selecteren waarvoor de financieringsgegevens gemakkelijk beschikbaar zijn);
- Het type hersteld ecosysteem variëren;
- Het soort interventie variëren;

Naast het variëren van de casestudy zal het ook interessant zijn om de methode voor de sociaal-economische impactanalyse te variëren om de diversiteit van de methoden te bestrijken en uiteindelijk te convergeren naar een transversale methode die is aangepast aan de Belgische case. De methode kan variëren naargelang het gaat om:

- Kwalitatief/kwantitatief;
- Al dan niet cartografische verwerking;
- Methode via waardeoverdracht;
- Gebruik van de bestaande tools: TESSA, ECOPLAN, Natuurwaardekenner enz.

6 Referenties

Natagora, Position De Natagora Sur Le Castor En Wallonie, Adoptée par le Conseil d'administration le 23/04/2012, <https://www.natagora.be/position-sur-le-castor>.

Rebecca J. Howard and Joseph S. Larson, 1985, A Stream Habitat Classification System for Beaver, *The Journal of Wildlife Management*, Vol. 49, No. 1 (Jan., 1985), pp. 19-25, <http://www.jstor.org/stable/3801833>.

7 Bijlagen

7.1 Feuille de route des interviews

« Avez-vous entendu parler des projets LIFE ? » (Lorsque nécessaire) :

⇒ Si non : leur expliquer

⇒ Si oui : “Avez-vous entendu parler du LIFE intégré et saviez-vous qu’une partie de ce projet de restauration a lieu dans votre région ? »

« Comment percevez-vous l’implantation de ce projet de restauration dans votre région/ dans la vallée ? »

= Question principale, laisser parler un maximum la personne sur le contexte socio-économique de sa région, tout en la ramenant à la question de base si trop de digressions.

« Ce projet aura-t-il sur vous/votre activité un impact économique ? Cet impact sera-t-il plutôt positif ou plutôt négatif ? »

« Seriez-vous en mesure d’évaluer de manière chiffrée cet impact économique ? »

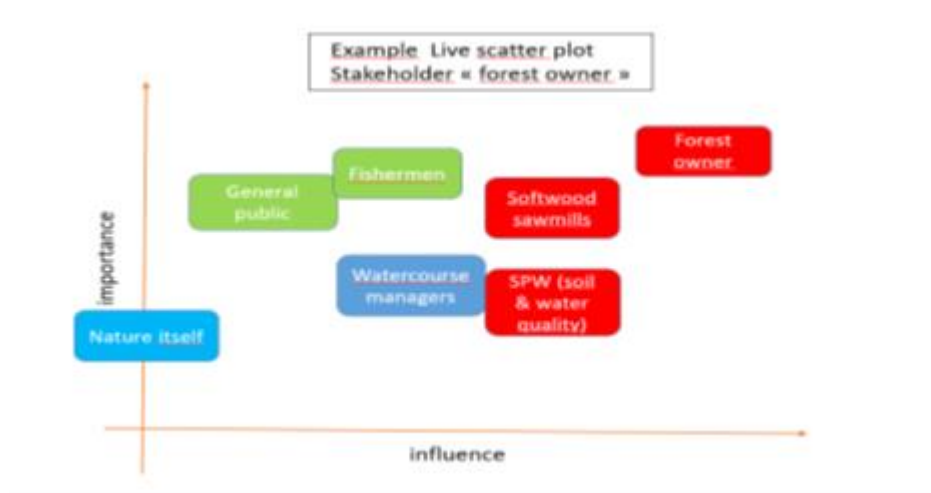
« Pensez-vous que ce projet de restauration aura un impact social sur votre région ? »

« Pouvez-vous citer des personnes ou acteurs qui pourraient à vos yeux être touchés par ce projet de restauration ? »

Les noter.

- ⇒ « Dans les personnes que vous venez de citer, lesquelles seraient selon vous les plus touchées par le projet de restauration ? »
- ⇒ « Lesquelles auraient selon vous le plus leur mot à dire à propos de l’établissement du projet de restauration dans la vallée de l’Aisne ? »
- ⇒ « Selon-vous, est-ce que les personnes/acteurs les plus touchés par le projet de restauration sont aussi celles qui ont le plus d’influence au niveau décisionnel ? Pourriez-vous les classer dans ce graphique ? »

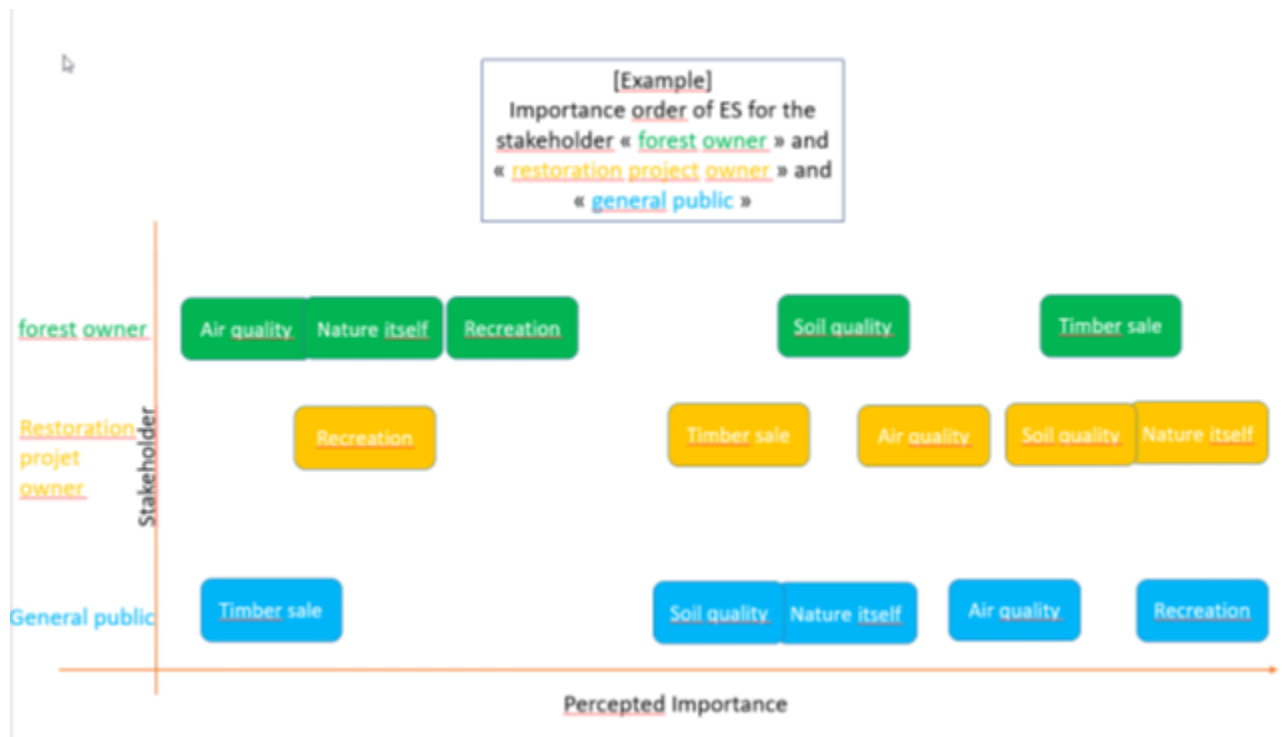
Exemple :

« Que pensez-vous de l'impact écologique qu'apporte un tel projet de restauration ? »

« Les bienfaits qu'apporte la nature à l'homme sont appelés "services écosystémiques". Un projet de restauration de la nature a des impacts sur ces bienfaits apportés par la nature, ils sont économiques, sociaux et écologiques. J'ai sur ces fiches des exemples de SE, comme "la production de bois", "le tourisme", "la séquestration du carbone" ... qui sont susceptibles de concerner le projet de restauration qui a lieu dans votre région. Seriez-vous en mesure de classer ces différents impacts par ordre d'importance, selon vous, sur cette échelle ? »

Exemple :

7.2 Exemples d'atelier post-it

Illustration 1 : Importance et influence des acteurs

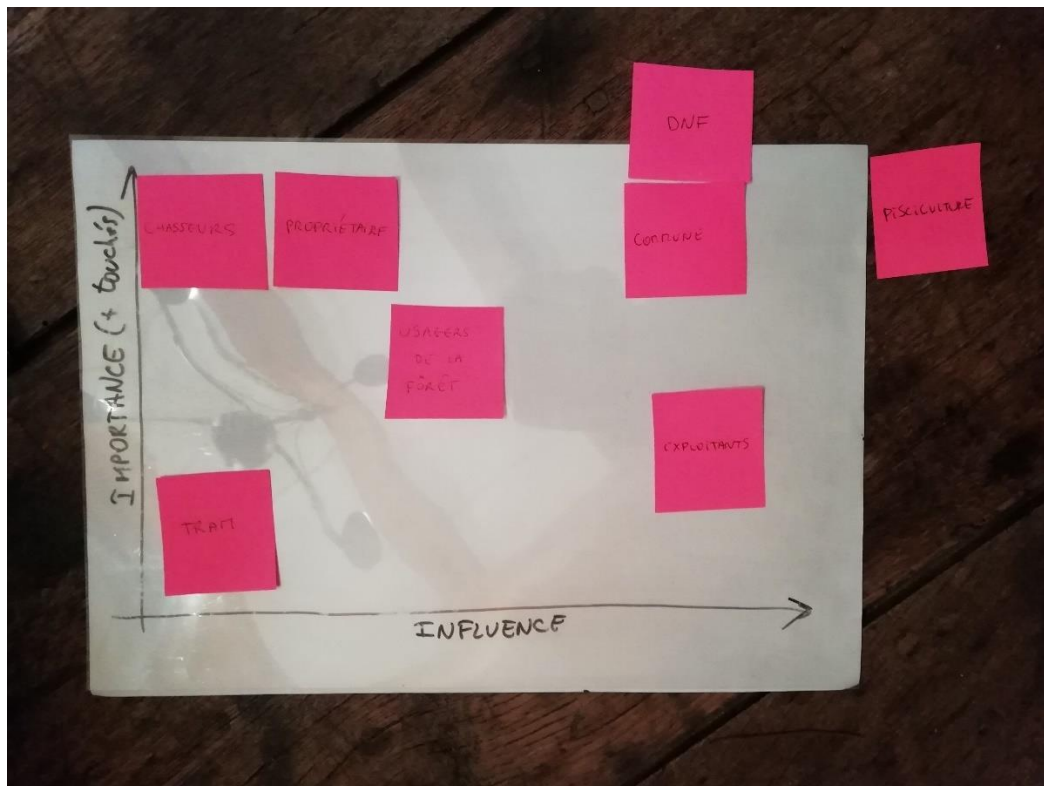

Illustration 2 : Importance des bénéfices

